Folktro och varelser

Skogssnuvan

Skogssnuvan

Skogssnuvan eller mer vanligt i övriga landet, skogsrået, var ett kvinnligt väsen som härskade i skogen. Hon har sannolikt en förkristen bakgrund och ledde gärna folk vilse i skogen och förförde ensamma män. Men hon kunde också vara hjälpsam, vilket en berättelse från Lilla Alstadtrakten visar. Oftast tänkte man sig henne som mycket vacker, dock med ryggen urgröpt som ett baktråg. Även andra platser hade skyddsrån av liknande slag, t ex sjöråret.
Skogssnuvans manlige motsvarighet är skovmannnen, luden över hela kroppen.

Skogssnuvan har en uppfostrande funktion som omvänd role-model åt kvinnor: sexuellt lössläppt, naken och lockande, lever i skogen, kunde vara mordisk, hon är en motsatstill idealkvinnan och på så sätt sedelärande. För mannen är hon en uppfostrande varning: inled inga lösa kärleksrelationer, du vet aldrig vem det kan vara med…annars kommer straffet. En del sägner har också uppfostrande funktion för att man skulle bete sig artigt och med respek.

De som inte gjorde någon stor sak av att de sett skogssnuvans svans fick god lycka i livet, medan de som hånade henne alltid förföljdes av otur. Berättelser om skogssnuvan/sjöråret vittnar också om ett samhälle med stark social kontroll.

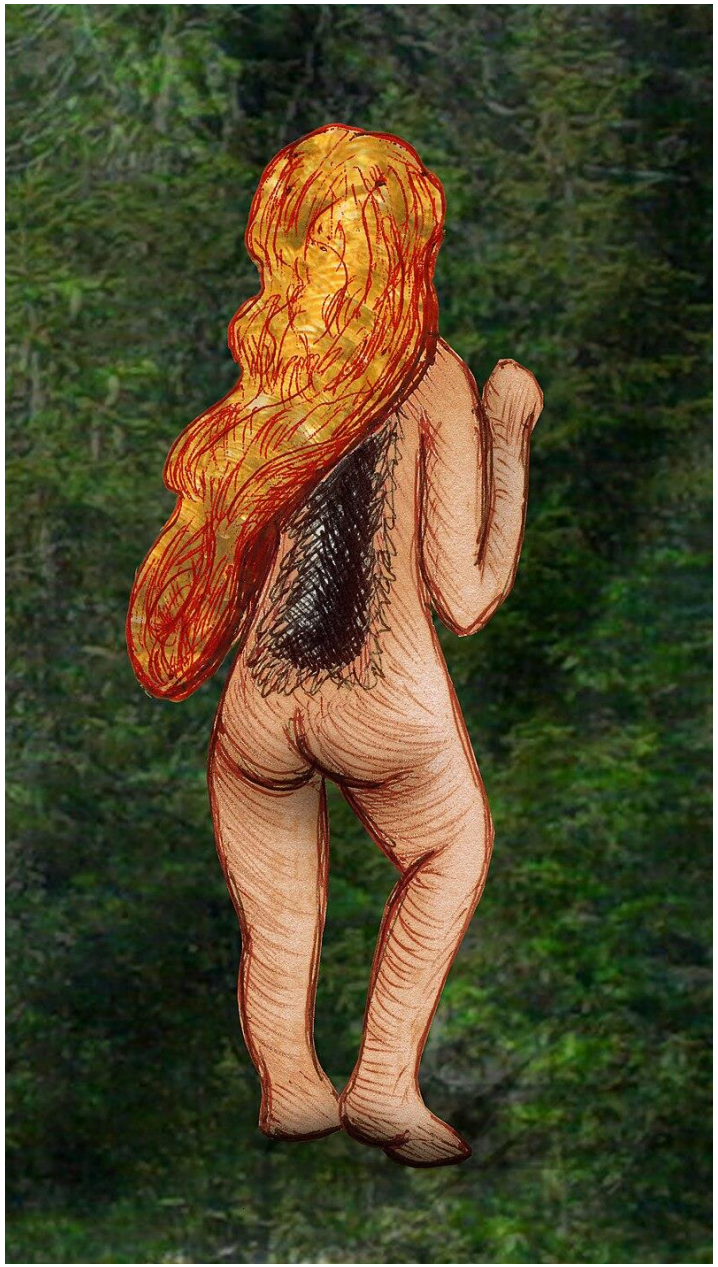

Skogsrået är ett kvinnligt skogsväsen i nordisk folktro. Hon är ett rå eller en rådare och är känd under ett antal regionala namn, inklusive skogsfrun och huldran.
Skogsrået är ofta lockande (särskilt för män) men farlig. Skogsrået är oftast skogens kvinnliga härskarinna, rådare över de vilda djuren, som hon ibland skänker till dem hon behagar. Hon lockar vandrare vilse och förför män som hon fattar tycke för. Hon är smeksam och inställsam och har möjlighet att ändra skepnad.

I Götaland och sydöstra Svealand var hon framifrån skön och tilldragande, men sedd bakifrån har hon ofta en ihålig rygg som ett gammalt träd, men var noga med att visa bara den vackra sidan.
Längre norrut, i Dalarna och andra fäbodsområden ser hon ut som en vanlig kvinna i ryggen, men har i stället vanligen svans. Oftast är det en kosvans eller hästsvans, men ibland en rävsvans.
Den som haft sexuellt umgänge med ett skogsrå blir ibland inbunden och fåordig – hans själ har stannat hos henne.

Varulv

här vuser en febb!
Varulv, manvarg, blev man förvandlad till om en mor på något sätt försökt få en så smärtfri förlossning som möjligt med hjälp av diverse magiska riter, t ex krypa genom ett föls fosterhinna. Barnet blev, om det var en pojke till varulv och om det var en flicka till en mara.

Från Räng rapporteras en varulv ha blivit ihjälslagen: ”Värúler satt på trapporna här förr. Uppe vid Reng, vid en bäck sprang ett lurvigt djur som man tog död på sedan, och då blev det en människa.” . ”Varulven hörde man alltid om som barn. Den såg ut som en hund, men sprang på tre ben med det fjärde upplyft till svans. Den hade alltid ett sår på näsan också. Man kunde se dan efter, om det satt klädtrasor i tänderna på nån. Då var det en varulv som försökt riva en kvinna. Det kunde vara en gift man som var varulv och då varnade han alltid sin hustru för att gå ut om kvällarna. Om det var en havande kvinna, så kunde varulven riva en sådan och få ut barnet och dricka blodet, så blev varulven fri. Det var ingen havande kvinna som vågade gå ut om kvällen utan sällskap. Trösklarna skoddes med stål, så att varulven inte skulle komma in. Söder o Kämpinge, vid offertornen, ska en havande kvinna ha blivit dödad av en varulv. Tron på varulvar är gammal och finns t ex i Egil Skallagrimsons saga som utspelar sig under vikingatid.

Varulven

Bäckahästen

Bäckahästen brukar betraktas som en aspekt av Näcken, men är förmodligen en enskild varelse från början . Denna häst är knuten till södra Sverige, främst Skåne och observationer har gjorts bl a i Lilla Alstad, i Albäcken och i Gässie. Också i Skanör, närmre bestämt i Spelebäcken, fanns en sådan. Bäcken är numera igenlagd. Också ute på Ljungen och vid Flommen i Falsterbo har bäckahästen observerats. Bäckahästen uppträder ofta som en vit/grå häst som vill locka barn och vuxna ned i djupet. Enligt många sägner kan hästen förlänga sig för att fler skulle få plats på ryggen. Om badvatten inte fanns inburet inför en barnafödsel, så fick man inte gå ut och hämta det ur närmaste vattendrag då barnet var fött. Då kunde Bäckahästen smyga sig med i vattnet och ställa till ofog med barnet. Man använde då hellre mjölk eller svagdricka.

Funktioner: Här har vi till stor del uppfostrande funktion, sätt dig inte på främmande hästar och, kanske främst för barn, gå inte nära vattnet!

Hur kunde en saga bli om just Bäckahästen? Kanske så här!

Bäckahästen: Myter och Verklighet från Sydsvensk Folktro

Bäckahästen i Sydsvensk Folktro

Bäckahästens Natur och Ursprung

Bäckahästen, ett väsen djupt rotat i sydsvensk folktro, har varit en central figur i berättelser från Halland, Blekinge och Skåne. Denna mytologiska varelse, som delar likheter med den keltiska vattenhästen, har fascinerat och varnat invånarna i dessa regioner sedan åtminstone 1100-talet. Dess förmåga att förvandla sig och locka ovetande till vattnet har gjort den till en symbol för naturens dolda faror.

Bäckahästens Roll i Folktro

I sydsvensk tradition framställs bäckahästen som en pedagogisk figur, en trickster som används för att lära barn om farorna med att närma sig okända djur och vattendrag. Till skillnad från näcken, som ofta associeras med drunkningsolyckor, används bäckahästen för att illustrera konsekvenserna av naivitet och nyfikenhet.

Denna varelse beskrivs som en ståtlig och vacker häst, som lockar barn att rida på sin rygg. Men när barnen väl sitter fast, förvandlas den till en lömsk jägare som drar dem under vattnet. Enligt sägnen kunde bäckahästens rygg sträcka sig för att bära hur många barn som helst, och endast genom att kasta stål mellan den och vattnet kunde dess makt brytas.

Bäckahästens Förmågor och Svagheter

Trots sin farliga natur kunde bäckahästen, om den fångades, tjäna som en outtröttlig arbetshäst som inte krävde mat eller vila. Denna egenskap speglar den dubbla naturen hos vattenväsen i folktro, där de både kan vara en resurs och en förbannelse.

Bäckahästens koncept har paralleller i andra kulturer, såsom den skotska kelpien. Dessa varelser erbjuder liknande berättelser om frestande men farliga möten vid vattenkanten, vilket understryker den universella naturen av vattenmyter och deras varningar.

Bäckahästen var i sydsvensk folktro, liksom även i Norge, Danmark och Island ett övernaturligt väsen. I delar av Halland , Blekinge och Skåne har bäckahästen varit det vanligaste vattenväsendet.

Där näcken mer satts i samband med drunkningsolyckor är bäckahästen mer ett pedagogiskt skrämselväsen och något av en trickster. Bäckahästen har inget heller med spelmantradition att göra. En likhet är dock att bäckahästen och, i de mer sydliga uppfattningarna om, näcken båda kan ändra skepnad.
Man sa att bäckahästen var ett lömskt rovdjur som lurade barnen att rida på dess rygg för att sedan dra ned dem i vattnet. Barnen tycker att hästen är så fin att de vill rida på den. Det spelade ingen roll hur många barn det fanns; hästens rygg blev bara längre ju fler barn som satte sig på den. Om man vill hindra en bäckahäst att dränka barnen skall man kasta en bit stål mellan hästen och vattnet. Då kan hästen inte gå den vägen, och dess makt är bruten.

Bäckahästen levde i bäckar och åar. Den vilseledde hästar och deras ryttare ner i bäckarna, där den dränkte dem. Bäckahästen beskrivs som en stor och vacker häst. Om man lyckades fånga en bäckahäst kunde den användas som arbetshäst, och den krävde varken mat eller vila.

Vättar

Man tänkte sig att vättarna levde i större grupper, ungefär på människors vis. Oftast levde de under marken på gården, eller t om under husen. Till skillnad från tomten, så brydde sig vättarna inte om hur människorna på gården levde. Oftast såg man dem inte, och om så skedde var de oftast grå med en liten luva. De kunde förvandla sig till paddor. Vättar kom människor i kontakt med främst då vättarna kände sig hotade eller störda av människorna. Vättarna krävde respekt. Det var t ex viktigt att inte vara för snabb med att sopa upp smulor och hälla ut hett vatten utan att ropa en varning innan var otänkbart. Vättarnas hämnd kunde vara att bränna gården, se till att barnen dog eller att djuren inte trivdes på gården. Särskilt utsatta var barnen. Barn som skrek mycket ansågs vara plågade av vättarna som sög deras fingrar och tår. Vätteljusen, fossil av en gammal bläckfisk, trodde man var just belysning som de underjordiska använde sig av. De användes ibland som magiska läkemedel. Vättar har mycket djup tradition, de omtalas redan under vikingatiden. Vättarna kunde också ta väl hand om barnen, amma barnet och tända sina små vätteljus omkring det där det låg, mätt och leende.

Funktioner: Här handlar det mycket om respekt, visa respekt och vördnad för din omvärld, så går det bra för dig och din gård.

I alla hus, berättar Nicolovius om Skytts härad, hur fattiga de än var, så fanns en Gode Nisse, en tomtegubbe, som hedrades som husets osynlige beskyddare. Vid alla högtidliga tillfällen sattes något av den anrättning som vankat, upp på vinden till honom. I Norregård på Storgatan i Skanör omtalas goenissar. Funktioner: Liksom med vättarna ovan, så handlar det mycket om respekt, visa respekt och vördnad för din omvärld, så går det bra för dig och din gård. Ingen trodde att det räckte med att ställa ut gröt en gång om året för att arbetet på gården skulle bli gjort, men om man kämpade på det hårdaste man kunde och ställde ut gröten ja då kunde man få makterna, tomten, lyckan på sin sida. Dessutom har nogtomtesägnerna berättats för att främja fliten, tomten kontrollerade och övervakade allt arbete och ingen vågade ta risken att förnärma honom, vare sig dräng eller husbonde.

Goenissen /Tomten

Skillnaden mellan tomten – skånska: goenissen- och vättarna var att tomten är en ensamvarelse som lade stort engagemang i gårdens skötsel, medan vättarna var kollektiva varelser som helst skötte sig själva. Många ”gråzoner” fanns däremellan i sägnerna. Istället för under marken bodde tomten oftast på höloftet eller i stallet.

Tomten var en lynnig figur som, om man stod på god fot med honom, gav rikedom till gården och hjälpte till med arbetet under natten, vilket kunde höras men nästan aldrig iakttas. Men om man höll dålig ordning och inte skötte sin gård, så hämnades tomten, t ex genom att dela ut örfilar ur tomma intet eller se till att djuren inte trivdes. En sak krävde tomten och det var gröt på julafton, dessutom med en rejäl smörklick i. Annars blev hämnden grym, t ex kunde han slå ihjäl bästa kon. Ordet tomte står för tomtegubbe, eller äldre, tomtagud, dvs ett litet lokalt väsen som skötte om hus och gård, rådde över fruktbarhet och beskyddade odlingarna. Tomtagudar finns omnämnda under 1300-talet i och med att kyrkan bekämpade tron på dem (…man skall ey tro uppå tompta gudha), men tron på dem går rakt ned i förkristen tid. Det skånska ordet goenisse är kopplat till danskans nisse.

Jättar

Jättar

Liksom tomtar och vättar så kan vi leda tron på jättar ned till förkristen tid. De nämns om på runstenar. Berömda skånska jättar finns det gott om, mest känd är kanske Finn. Jättar tyckte särskilt illa om kyrkor och kastade därför stora stenar på dem, sk jättekast, dvs det vi idag benämner flyttblock. Förutom jättekasten så fanns gott om spår av dessa väsen: jättegrytor (från istiden) och jättestuer (gånggrifter). Oftast sågs de som ensamväsen och man tänkte sig att de levde i berg, kullar och högar.
Jättarna anses ofta i sägnerna som en slags utdöd ursprungsbefolkning, vilket påminner lite om tankegångarna i fornnordisk mytologi. De anses ha format landskapet genom att göra öar, åsar, kasta sten mm. En uppteckning om jättar finns från området: "På tal om jättar så berättade man förr i tiden att några "riktiga jättar" aldrig bott här nere, men att de ibland kommit på besök här i St. Hammar och Reng. Minnen efter deras besök är de många sk "jätteknapparna", ett slags djurförsteningar som man finner här nere. En gång var här en jätte som var så stor att då han var på halvöns smalaste del, så kunde han "stridda" över halvön, alltså stå med ett ben i Höllviken och ett ben i Ammebukten.

Funktioner: Som framgår ovan så var funktionerna med jättesägnerna ofta att förklara hurlandskap formats, varför stora stenar ligger där de gör samt hur stora byggnader en gång uppförts (jfr Finn i Lund och jätten vid Glimmingehus).

Troll

Trollen tänkte man sig levde ute i markerna, ofta under marken, i stora stenar eller i berg. Vihar idag ofta en bild av trollen som fula och dumma, men sådana är sällan sägnernas troll. De beskrivs ofta som människolika, fast vackrare, och klädda i fina kläder. Faktum är att de kunde vara mycket svåra att skilja från människor. Då fick man ta till små knep, t ex kunde man lyssna om de bad bordsbön (de är fullständigt allergiska mot kristendom) eller om de undvek vissa för dem magiska ord såsom björn eller sax (vilket de kallade för storhund respektive tvestjärt). Fick man se dem eller blev misstänksam, kunde man göra korstecknet. Var det troll, så försvann de ögonblickligen. Troll bodde, liksom människorna i kollektiv, de höll djur och levde ungefär som människor på de stora hela. Men de gillade att ställa till det för folk: ta deras djur, redskap, mat och öl, stjäla
deras små barn och lägga dit deras egna (bortbytingar) eller varför inte fånga in vuxna som då blev bergatagna. Helst ville trollen åt gravida och nyblivna mödrar. Skydd mot troll var i första hand stål och kristendom. Att lägga stål i eller under vaggan skyddade en lille och blev man själv bergatagen kunde det räcka med att nämna ordet Jesus, så blev man frisläppt.
Man kunde dock också få hjälp av trollen, byta varor och tjänster, trollkvinnorna kunde hjälpatill med att spinna o dylikt.

Trollen skydde åskan och gömde sig då i sin osynliga form gärna intill människor. Så kunde man förklara att folk blev träffade av blixten, den var egentligen ute efter trollen.

Kända platser för troll o dyl var Vellingebacken som det finns flera sägner kring , Ute på Knösen, yttersta delen av Skanör- bodde troll som bergatog en ung kvinna vid namn Tora och lämnade ett träbeläte i hennes säng i utbyte. En liknande berättelse berättas om Prinsabacken i Falsterbo. Men det mest kända trollet (om hon nu är ett sådant) är syster Gya ute på Ljungen. Vi återkommer till henne. Funktioner: Trollen är ett exempel på att alla områden i världen ansågs befolkade. Trollen bodde i skogen och i bergen, näcken i vattnet, vättarna under golvet etc. Men de som bebodde andra världar var annorlunda än vi och kunde därför vara farliga. Naturligtvis kunde det vara bekvämt att skylla på trollen om maten försvann ur förrådet, om man som liten vallpojke blev av med ett får. Tanken kring bortbytingar har säkert att göra med funderingar varför alla barn inte utvecklas normalt och bakom historier om bergatagning finns säkert ofta sinnesförvirring och minnesförluster samt, såklart, det enkla faktum att man gått vilse.

Trädväsen

Kvinnliga trädväsen och vårdträd

Det finns flera sådana nämnda i Skåne. Mest känd är nog Hyllemor, som sägs sitta under fläderbusken, en fruktbarhetsgudinna som man skulle ge ett litet offer för god årsväxt på gården. Till exempel kunde man slå ut ett krus av julölet vid fläderbusken.

Att skada en fläderbuske eller kissa på den straffades direkt med hylleskåll, ett slags hudutslag, eller svår tandvärk. Hylleskåll botades med att man tvättade sig i mjölk, som slogs ut vid fläderbusken. Man skulle också säga ”Det ger jag dig o de dina om du vill låta bli mig och de mina och förlåt mig för att jag varit dig förnär” Hyllemor (även hyllefroa, hyllekäringen) visade sig på julafton, sittandes i den äldsta och största fläderbusken. Hon bar grön kjol och röd tröja med förkläde med svarta, röda och gröna ränder. Hon var barhuvad och hade vackert, lockigt, ljusgulrött hår.
Det finns till och med uppgift om att hon skulle vara Frya (Freja), som ibland figurerar i folktron, boendes i hyllebusken och att hon visade sig varje lussenatt, enligt beskrivning och uppenbarelse som ovan. Viktigt var, då man ville ta blommorna om våren, att be om lov med versen ”O heliga moder(!), låt mig taga blommor, så ska jag ge dig lika gott igen” .

Trädandar

Trädandar är naturandar, som till exempel sylfer. De nämns i den grekiska mytologin och räknas där till nymferna (dryader, hamadryader). De är också kända i den egyptiska mytologin genom kärleksgudinnan Hathor, som hade en speciell relation till det heliga sykomorträdet och även avbildades som en trädande. Enterna i J.R.R. Tolkiens Ringarnas herre är också trädväsen.

Trädandar anses vara av kvinnligt kön och framställs ofta som unga flickor. Naturandar av detta slag har dyrkats framför allt i grotthelgedomar (nymfeer). Trädandar besjälar träd och växter, som därmed kommer närmare gudarna och människorna. De är bofasta väsen och deras existens hänger ihop med trädet eller skogen som hyser dem. Blir träd och ande åtskilda, så lider båda.

Redan på Karl den stores tid var det förbjudet att ge offergåvor till träd eller att tillbedja andarna som bor i träd och källor. Detta fastställdes 782 i saxarnas kapitulationsfördrag. Även kyrkomötet i Trier 1227 påbjöd att man inte fick dyrka träd och källor.

Ett annat trädväsen var Askefroa, känd från Skåne. Hon höll, som framgår av namnet, till i askträd som man gav ett offer till. På vissa håll var respekten så stor för Askefroa, att man inte vågade gå nära höga askar efter mörkrets inbrott. Asken har en särstatus i Norden som går tillbaka till förkristen tid. Asken Yggdrasil var världsträdet. I senare tid ansåg man att askens bark kund stoppa blodflöde och att dess blad var bra mot ormbett. I likhet med flädern skulle man passa sig för att kissa på askens rötter. Vårdträdet utgjorde boning för gårdens skyddsande, vården. Trädet skulle skyddas väl, det symboliserade gårdens och släktens lycka. Det var alltid ett lövträd: ask, alm, lind eller lönn. Den stora linden vid gamla prästgården i Skanör brann ned 1885. Den ansågs vara staden vårdträd. Funktioner: Precis som med gröt till tomten så finns här baktanken att ge för att man ska få, ge lite julöl för att årsväxten skulle bli god. Dessutom spelar vördnad och respekt för naturen en stor roll i sägner kring dessa väsen.

Kyrkogrim

Kyrkogrim

Ett av de mest skånska väsendena är kyrkogrimmen, ett djurspöke som vaktade kyrkan, höll reda på människor och andar, vaktade kyrkans skatter samt körde bort nattliga besökare. Detta väsen är bara känt i Skåne, Västsverige och Danmark. kyrkogrimmen trodde man kom till genom att man skulle ha murat i ett djur, det första man såg, då kyrkan uppfördes, som ett slags offer. Det djuret, i förfärlig gestalt (även om det var en tupp eller en katt), blev sedan kyrkogrim. Oftast var det ett nötkreatur, en vädur eller en tupp. Man trodde att grimmen t o m kunde döda människor som närmade sig kyrkan i fel ärende eller vid fel tidpunkt. I Skytts härad tänkte man sig att den människa som dog först i församlingen under året blev kyrkogrimmens medhjälpare, kyrkogårdsgrimmen, bl a med uppgift att varsla om andra människors död.
Både kyrkan i Skanör och i Falsterbo hade kyrkogrimmar. På båda ställena var det fråga om katter.

Funktioner: Kyrkogrimmen kan man säga är ett slags rå som bevakar gränser (kanske betyder grim just råmärke). Funktionen med detta väsen vara att skrämma folk från att röra sig i närheten av kyrkan och kyrkogården.

Nattrawn

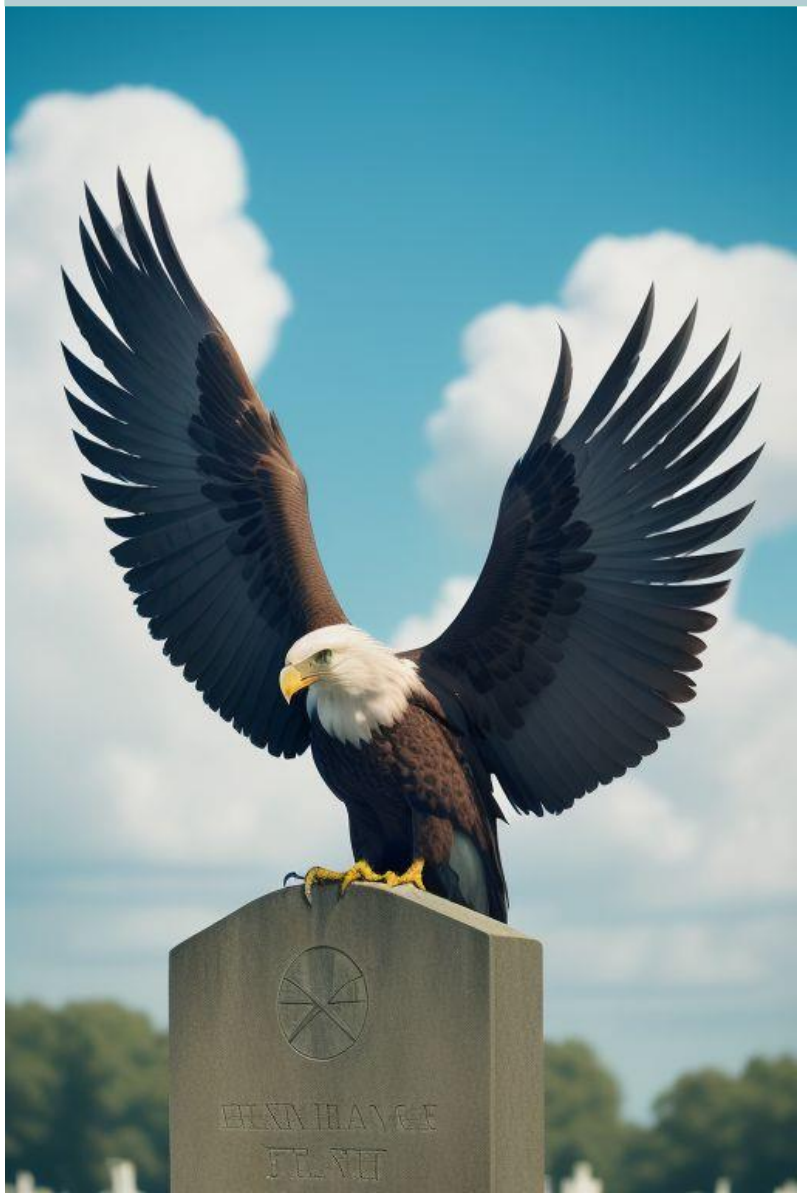

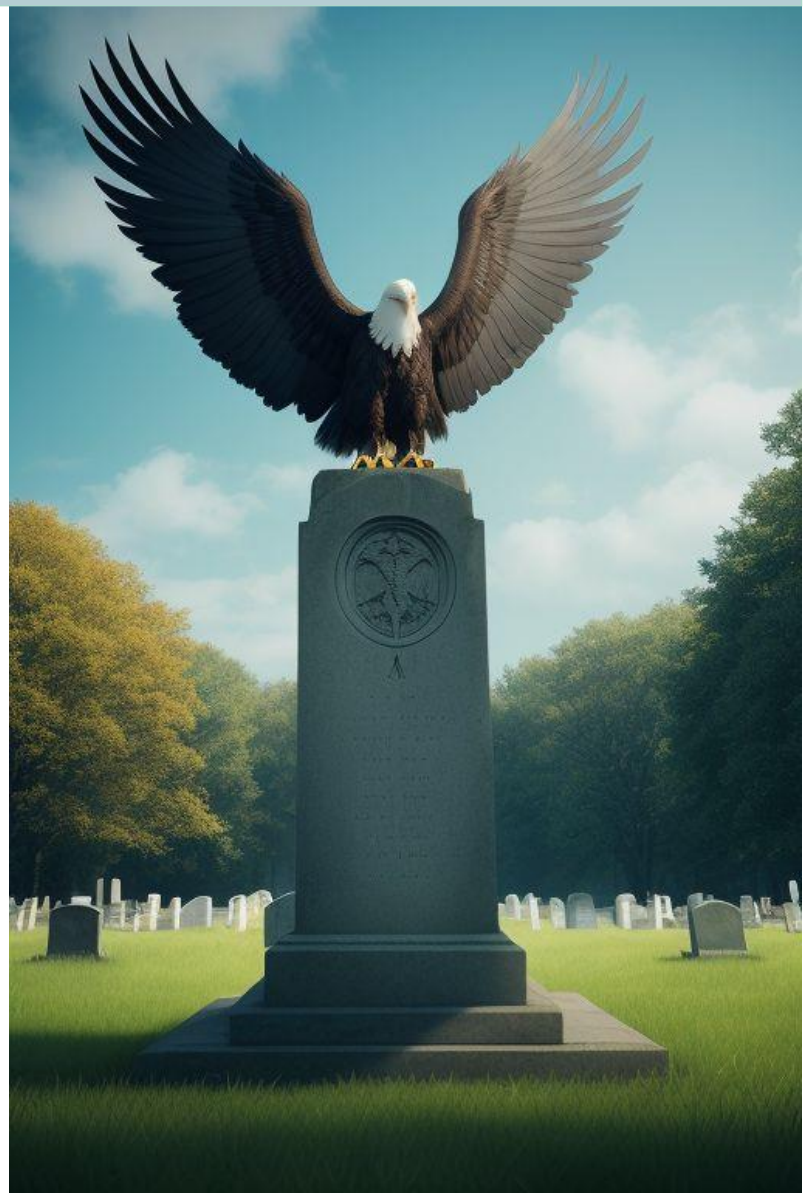

Nattravn

Detta utpräglat sydskandinaviska väsen kunde visa sig i skrämmande fågelgestalt om natten, flaxande, stönande och skrikande. Man tänkte sig att det var en död människas själ, främst var det särskilt syndfulla människor som kunde råka ut för detta öde eller de som inte fått hamna i vigd jord. Att möta en nattravn kunde få stora konsekvenser: man kunde dö, bli blind eller galen. En man från Viks fiskeläge hörde en natt ett hemskt skrik och såg då ett nattravn komma upp ur marken och skaka av sig dödsmullen. För att inte råka illa ut kastade han sig på marken och grävde ett litet hål för näsan, som han kunde andas i och på sås sätt klarade han sig. Det finns också sägner som nämner nattravnen som kyrkogårdens onda invånare som jagas upp av kyrkogrimmen om natten. De uppträdde ibland kollektivt. Förutom i Skåne är nattravnen känd i Danmark och på Island.

Funktioner: I fallet med nattravnen var nog funktionerna främst två: Lev rätt så att du inte blir nattravn och därmed ingen vila efter döden samt håll dig inne på natten så att du inte möter en nattravn. Dessutom kunde man kanske förklara sinnesförvirring med att den personen förmodligen mött nattravnen, men inte kunnat skydda sig.

Källa
Bengt Hansson, Falsterbonäsets museiförening
Jan Olofsson, Skånes hembygdsförbund

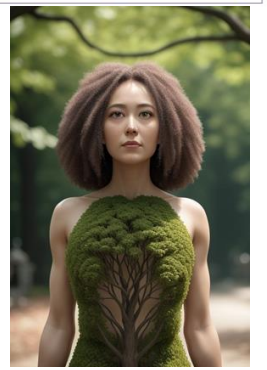

Om den förförde är jägare belönas hans kärlek med stor jaktlycka, men skulle han bli skogsrået otrogen, kommer han att drabbas av ständiga olyckor. Han kan undgå stormiga nätter, där lägerelden slocknar, genom att avlossa ett skott mot henne.
På sina håll anses skogssnuvan ha en människofot och en hästfot.

Om en man lockad av skogssnuvan går vilse i skogen, ansåg man i Småland att man kunde komma på rätt stråt genom att vända tröjan avig och läsa Fader vår avigt.

En annan regional variation är att skogsrået i Svealand och södra Norrland uppgetts haft kreatur, som hon vallade på skogen och som hon lockade på. I samma område hade hon även hund. I Skåne förekom även ett manligt skogsrå kallat skogman. Denna föreställning var vanligast i sydöstra Skåne.

Skogsrået hade även positiva egenskaper. Genom att blåsa ner i bösspipan kunde hon göra så att vapnet aldrig missade, dock såg hon till att bössan alltid missade hennes egna ridälgar. Hon sades ha väckt kolaren när milan brann, en föreställning som var vanligast i Bergslagen. Hon sades också ibland ha hjälpt fäbodflickor med boskapen. Enligt en tradition hyste den gamle asaguden Oden agg emot skogsrået, och jagade henne som ett villebråd, se Odens jakt. Skogsrået kan likt andra "skotthårda" väsen skjutas med en silverkula

Skogsrået har haft ett antal olika regionala benämningar. Dessa inkluderar skogsfrun, skogssnuvan, huldran och råndan. Därtill har hon förknippats med smeknamn som Talle-Maja och Grankotte-Kari, och ibland mer lokala sådana som Trasåsa-frun, Ysäters-Kajsa och Lanna-frökna.

Trakt	***Benämning***
Älvdalen	**Guänna**
Götaland	**Skövsnua**
Skåne	**Skovsnua, skogsnyva**
Småland	**Skogsråsa**
Tjustbygden	**Skogsro**
Stranda	**Skogstippa**
Gotland	**Thors pjäska**

Huldra

Huldran, Skogsfrun, Skogssnu(v)an, Skogsnymfen, Skogsrået eller Råndan är ett kvinnligt skogsväsen i nordisk folktro. Hon är ett rå eller en rådare.

Liknande väsen förekommer i övriga Skandinavien. I de norra delarna av fäbodkulturen motsvaras hon av vittra, i Norge av huldra, i Danmark av Elverpigen (älvaflickan) eller Mosekonen (myrkvinnan), jfr. mosse.

Den norska kommunen Lardal har en huldra i sitt kommunvapen.

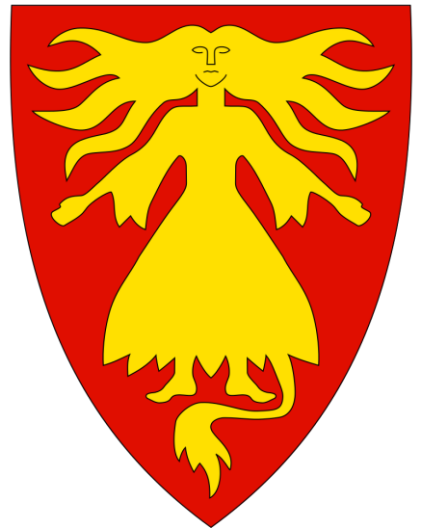

Havsnymfer

Nymferna är personifikationer av de kreativa och utvecklande aktiviteterna i naturen. Det grekiska ordet νύμφη (nymfe) betyder bland annat "gemål" och "beslöjad" och avser alltså en gift eller giftasvuxen kvinna.

Nymferna verkar i berg, lundar, källor, floder, dalar och grottor. De associeras vanligen med gudomligheter som Artemis, Apollon, Dionysos, Pan och Hermes, men flyr undan satyrernas lystna och efterhängsna släkte.

I det moderna språkbruket användes mera förr (till exempel på Carl Michael Bellmans tid) än nu ordet nymf om en ung kvinna med bibetydelsen glädjeflicka.

Neriderna

Nereiderna var en grupp havsnymfer i den grekiska mytologin som fick sitt namn från sin gemensamma fader Nereus. Till antalet var de 50 eller 100. Deras moder var oceanen Doris. Nereiderna förknippades särskilt med Medelhavet.

Nereidernas namn liksom deras antal kan variera. Vanligen uppges de vara femtio men till exempel nedan namnges femtioen nereider. Var och en av nereiderna var associerad med någon av havets olika aspekter. Tillsammans utgjorde de havsguden Poseidons hov och var alltid hjälpsamma mot sjömän som hamnat i nöd. I den hellenistiska konsten framträder de som vågor som återspeglar havets rytm och skönhet. Glauce och Galene var ansvariga för havets skimrade vid lugnt vatten.

Hamadryader var i grekisk mytologi en speciell sorts dryader (trädnymfer) som var beroende av sina träd för att överleva. Hamadryaderna föds bundna till ett specifikt träd, och om det trädet dör, dör också dryaden. Därför kunde dryaderna straffas av gudarna och dödliga som skadade träd. De första hamadryaderna var de åtta döttrarna till Oxylos och Hamadryas.

Ran (isländska Rán "rån") är i nordisk mytologi havsdjupets gudinna, gift med jätten Ägir. Ran fångar in drunknade personer med sitt stora nät och låter dem vistas i sina salar på havets botten. Ran lånade ut sitt nät till Loke, som använde det till att fånga dvärgen Andvare.

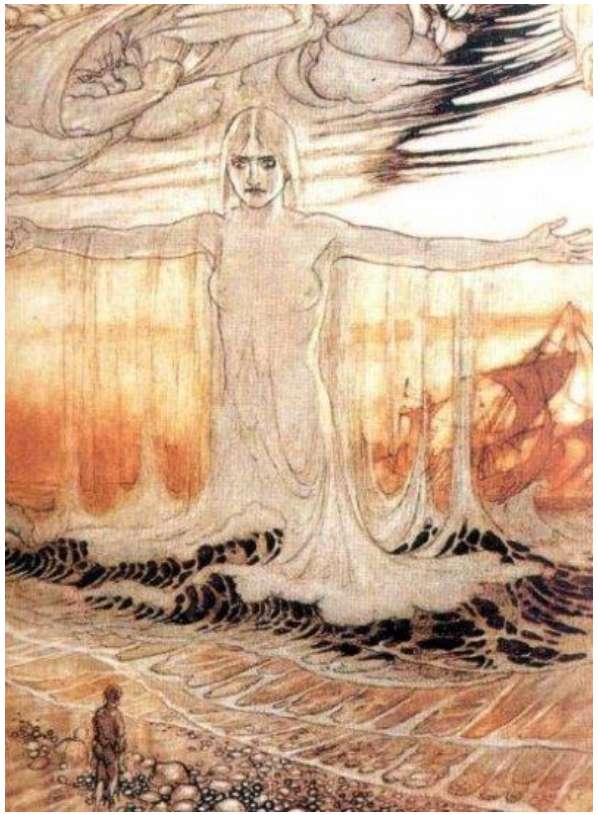

Sirener

Sirener var i grekisk mytologi ett väsen. De beskrivs ofta som två till tre systrar och som en blandning mellan kvinnor och fåglar. I konsten brukar de avbildas som fåglar med kvinnohuvuden eller kvinnor med vingar och fågelben. Sirenerna lockade till sig sjömän med vackra sånger för att sedan döda dem.

Sirener är personifikationer av havet som har en förrädisk lugn yta som döljer faror som klippor och grund.

Sirener. Canosa (Magna Graecia), 340–300 f.Kr.
Ofta fick sirenerna sjömän att glömma bort att styra sina skepp och därför få dem att gå på grund och sjunka. Det var sagt att sirenerna levde på ön Anthemoessa. De sjömän som, förtrollade av sången, hoppade över bord och simmade i land, blev dödade och uppätna av sirenerna, eller så tynade de bort medan de lyssnade på deras sånger.

Vattenande

En vattenande är ett mytologiskt väsen som förekommer i många naturreligioner, sägner, folksagor och mytologier. Vattenandar anses uppehålla sig i vattendrag, sjöar och hav eller i närheten av sådana vattenansamlingar. De tillhör elementarandarna och kallas ibland även undiner.

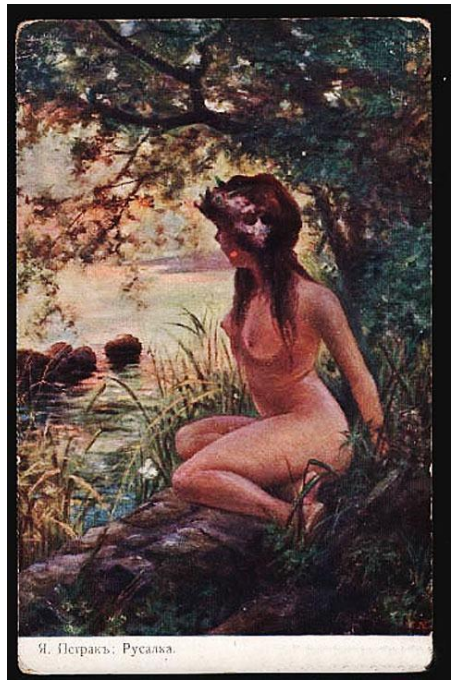

Echo

Echo, eller Eko, var en bergsnymf i grekisk mytologi som förälskade sig i Narkissos men avvisades. I sin förtvivlan och sorg tynade hon bort och förstenades, bara rösten levde kvar. Myten ska förklara de ekon som uppstår i bergslandskap där ljudet kastas fram och tillbaka, det vill säga ekar.

En något annorlunda förklaring anger att Echo hjälpte Zeus att uppvakta andra nymfer genom att uppehålla Zeus hustru Hera. När Hera upptäckte hennes försåt dömde hon Echo att aldrig mer kunna tala själv, utan bara kunna säga efter. Echo avvisades senare av Narkissos och hennes sorg gjorde att hon sakta tynade bort tills bara hennes röst – ekot – återstod.

Agina

Aiginê eller Aigina, var en najadnymf i grekisk mytologi. Hennes latinska namn var Aegina. Hon bodde i källan eller fontänen i staden Aigina på ön med samma namn. Hon var dotter till flodguden Asopos och najaden Metope.

Guden Zeus tog skepnad av en örn och förde henne bort från floden Asopos, där hon var född, till ön Aigina. Hon födde sonen Aiakos, som hon fick med Zeus och hade med kung Aktor ytterligare en son som hette Menitios.
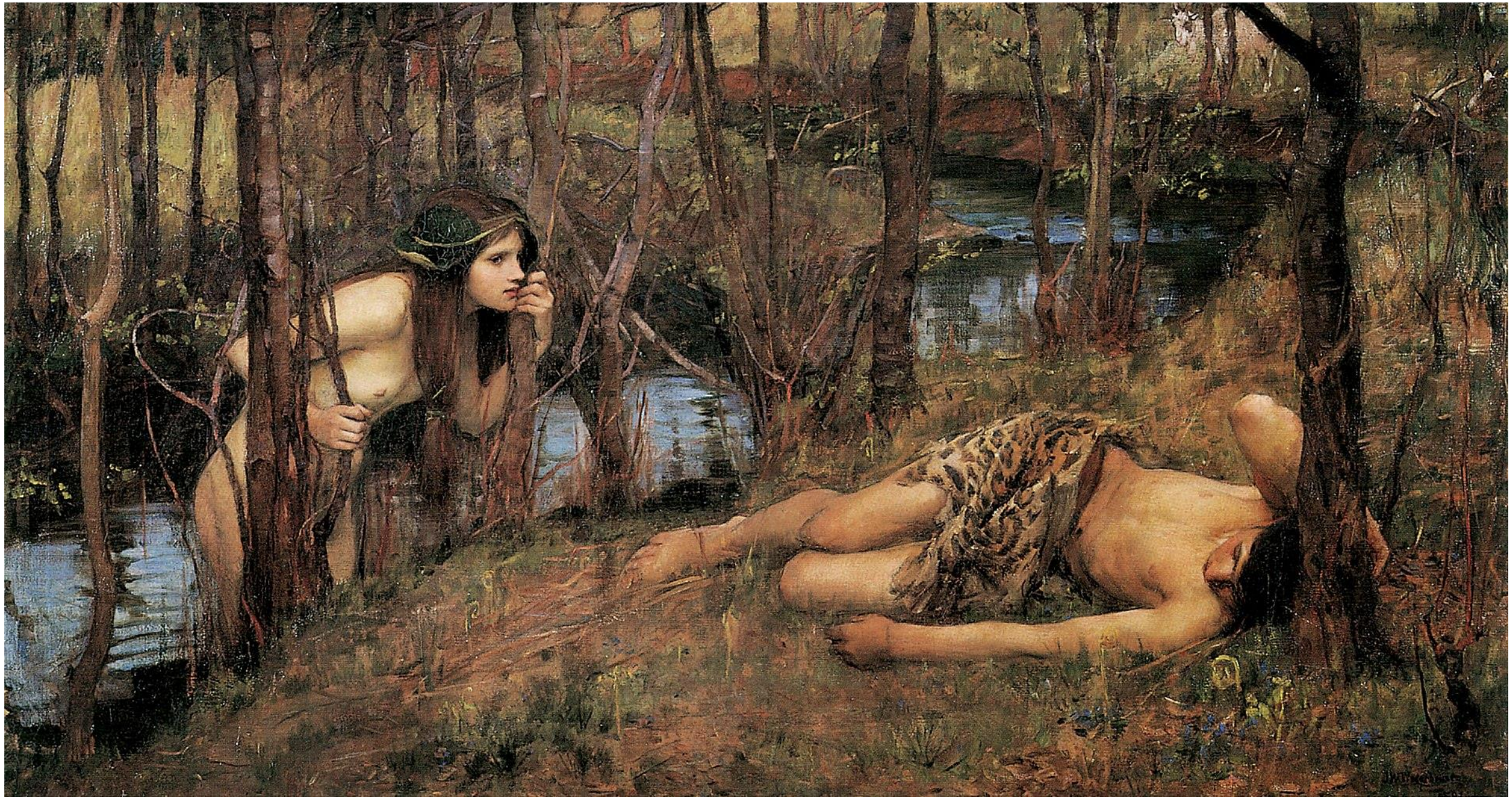
Hylas och nymferna